

sites of government, such as New York State, the United States Government, and global networks such as the C40 Cities Climate Leadership Group. However, perhaps more attention could be given in future research to the ways that interaction with outside parties shapes New York City government's sense of global-ness.

From still another angle one could perhaps also wonder what sorts of narratives about the global city might have emerged from data collection among subaltern circles within New York City. This dissertation research was limited to role conceptions formulated by elites. The author affirms that these narratives 'appear to be the most relevant' (p. 95). Yet which, and whose, criteria determine this greatest relevance? Why not bring in marginalised city-zens, such as sexual minorities in Greenwich Village or impoverished African-Americans in the South Bronx? Would it not be interesting and important to see how the global city looks through their eyes? It is perhaps not surprising to find 'considerable continuity in these types of stories [about the global city]' (p. 108) if one engages only a sociologically limited circle of informants?

In this regard could one worry slightly at the dissertation's talk of 'the city interest'? Critiques of realist international relations theory suggest that notions of 'the national interest' impose an artificial uniformity on the perspectives and contexts of a country's population: one person or group's 'national interest' is not the same as another's. Indeed, what governing elites proclaim to be 'the national interest' often turns out to be a hegemonic legitimation of their own power and privileges vis-à-vis the general public, whose lives might in fact be better served by other policies. Could ideas of 'the city interest' not be prone to this kind of hegemony as well?

This question takes one, finally, to the issue of democratic legitimacy that Ljungkvist poses at the end of this most engaging PhD dissertation. The global city might be intuitively celebrated as a way to bring transplanetary policy

concerns (such as climate change, financial markets and counter-terrorism) under greater public control. The city government might at first blush seem 'closer' to citizens than the nation-state and suprastate governance. However, Ljungkvist concludes from this research that the local is not necessarily more democratic than other spheres (pp. 298–300) and leaves open the question of how the global city fits into global democracy.

REFERENCES

Sassen, Saskia, 1991. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.

Jan Aart Scholte is Faculty Professor in Peace and Development, School of Global Studies, University of Gothenburg.

E-post: jan.scholte@globalstudies.gu.se

Lundberg, Erik, 2014. *A Pluralist State? Civil Society Organizations' Access to the Swedish Policy Process 1964–2009*. Örebro universitet: Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap, akademisk avhandling, Örebro Studies in Political Science 38.

Anmälan av Göran Sundström.

SAMMANFATTNING AV AVHANDLINGEN

Denna avhandling diskuterar civilsamhällets inflytande på den svenska beslutsprocessen på statlig nivå. Inflytandet mäts via två tillträdespunkter: det statliga kommittéväsendet och remissväsendet. Det är en sammanläggningsavhandling bestående av en inledande kappa – med forskningsproblem, syfte, frågeställningar, teori, begrepp, metod och resultat – och fyra publicerade vetenskapliga artiklar (tre engelska och en svensk) där studiens empiriska undersökningar presenteras.

Lundberg tar utgångspunkt i den vetenskapliga diskussionen om att den traditionella

korporativa ordning som funnits i Sverige och övriga nordiska länder håller på att luckras upp. Enligt många bedömare kan beslutsprocessen inte längre sägas vara präglad av en privilegierad position för de största organisationerna, särskilt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. Internationell forskning pekar på att organisationerna i dag i högre grad än tidigare arbetar via media och lobbying. Samtidigt har beslutsfattandet decentraliserats, vilket betyder att många fler typer av organisationer har fått tillträde till det statliga beslutsfattandet, via utvecklade kontakter med t.ex. enskilda myndigheter. Formerna för deltagandet har också fått en mer informell och mindre transparent karaktär. Bakom dessa förändringar ligger större samhällsförändringar kopplade till internationalisering, privatisering och medialisering.

Sammantaget innebär denna utveckling att villkoren för organisationernas tillträde till det offentliga beslutsfattandet på central nivå har förändrats. Utvecklingen pekar mot att flera av civilsamhällets organisationer, och även flera typer av organisationer, deltar i ett mer decentraliserat och informellt beslutsfattande, och att vi går mot en mer pluralistisk ordning, som ligger mer i linje med den som man har kunnat iakttä i USA. Organisationernas möjligheter att påverka beslutsfattandet kan också ha ökat genom denna utveckling. Men det är också möjligt, menar Lundberg, att de stora organisationerna, som traditionellt har haft en privilegierad ställning i det offentliga beslutsfattandet, fortfarande åtnjuter en privilegierad position. Riktigt hur det ligger till med detta vet vi inte, utan här krävs mer empirisk forskning.

Lundberg väljer att studera organisationernas representation i det offentliga beslutsfattandet genom att analysera deras tillträde till remissväsendet och de statliga offentliga utredningarna. Med tillträde (access) menar Lundberg när organisationerna bjuds in av staten (regeringen) att delta i beslutsfattandet. På så sätt vill Lundberg fokusera regeringens roll som utformare av organisationernas

deltagande i beslutsprocessen (s. 18).

Mer specifikt är Lundberg intresserad av hur organisationernas tillträde har förändrats över tid, mellan åren 1964 till 2009. Han är också ute efter att fånga de faktorer som påverkar organisationernas tillträde. Dessa förklarande faktorer söks utifrån ett organisationsresursperspektiv. Samtidigt påminner oss Lundberg om att tillträde inte är det samma som inflytande. Organisationerna kan ju ha stort tillträde till beslutsfattandet via kommittéer och remissvar, men om dessa kommittéer och remissvar inte ses som betydelsefulla spelar tillträdet mindre roll. Han undersöker därför även om remissernas och kommittéernas betydelse (significance) har förändrats över tid.

Slutligen säger Lundberg att han med sin avhandling också vill bidra till teori. Han menar att mycket av forskningen om relationen mellan stat och civilsamhälle har utgått från ett korporativt perspektiv – forskningen har fokuserat frågor om korporatismens framväxt, dess omfattning och dess mekanismer. Men för att få bättre kunskaper om relationen mellan stat och civilsamhälle måste den studeras utifrån fler perspektiv. Lundberg utgår från fem olika teoretiska perspektiv.

Mot ovanstående bakgrund formulerar Lundberg följande syfte för sin avhandling: ”... to increase empirical and theoretical understanding of civil society organizations’ access to the national Swedish policy process.” (s. 19). Detta syfte mynnar ut i fyra frågeställningar:

1. Has the access of various types of CSOs changed from 1964 to 2009 in terms of the remiss procedure?
2. What are the factors that influence CSOs’ access to the remiss procedure?
3. How did the significance of the remiss procedure and the governmental commissions developed during the second half of the 20th century?

Tabell 1. Access through different theoretical lenses

	CLASSIC PLURALISM	NEO- PLURALISM	NEO- CORPORATISM	POLICY OPPORTUNITY STRUCTURES	POLICY NET- WORK THEORY	RESOURCE EXCHANGE THEORY
General view on access	Open	Restricted	Restricted and based on exchange	Restricted	Restricted and based on exchange	Open and based on exchange
Factors influencing access	None	Organizational resources, especially members and knowledge	Member resources and public status	Institutional structures	Formal and informal governmental linkages	Organizational resources, especially knowledge
Why these factors are important	None	To maximize vote/support. Need for knowledge	Societal stability	Not clearly defined	Governments' need for policy knowledge and legitimate representatives	Governments' need for policy knowledge
Privileged organizations	None	Organizations with armies of members and plenty of financial resources	Labor and business organizations and organizations with public status	Organizations accepted as legitimate	Organizations with close ties to the government	Organizations with resources demanded by the government

4. How can we, with theories other than neo-corporatism, increase our understanding of CSOs' access to the Swedish remiss procedure?

Efter att ha presenterat avhandlingens syfte och frågeställningar redogör Lundberg, i avsnitt 2, för sina fem teoretiska perspektiv. De sammanfattas på s. 34 och är i själva verket sex perspektiv.

Lundberg har valt dessa perspektiv på grund av att de alla fokuserar regeringens roll när det gäller utformandet av tillträdet till beslutsfattandet (s. 23). Och som jag förstår det, är dessa perspektiv tänkta att fungera som ett slags raster där man kan ställa empirin mot dessa perspektiv och sluta sig till vilket som har högst förklaringsvärde. Av tabellen framgår att de olika perspektiven skiljer sig åt när det gäller vilka typer av organisationer som är viktiga (dimensionen längst ner, som svarar mot den första frågeställningen) och vilka typer av faktorer som är viktiga för inflytande och varför de är viktiga (den andra och tredje dimensionen, som svarar mot den andra frågeställningen).

I kappans tredje avsnitt diskuterar Lundberg de båda tillträdespunkterna – remissväsendet och det statliga kommittéväsendet – mer ingående. Vi får veta att detta är gamla, och ärevördiga, institutioner med långa traditioner, och som också har stöd i regeringsformen, samt att de har använts flitigt av regeringen under århundradena. Kommittéerna fyller flera funktioner för staten: samla information och kunskap, skapa konsensus kring besvärliga frågor, "begrava" besvärliga frågor, initiera debatt, sprida information och skapa legitimitet för en viss policy. Antalet kommittéer har också varierat över tid. Under åren 1960 till 1990 tillsatte regeringen 50–100 per år. Under 1990-talet ökade siffran till 100–200 per år, för att i dag vara nere på samma nivå som innan 1990. Samtidigt har man kunnat iakta en tydlig utveckling dels från flerpersons- till enpersonskommittéer, dels från mång- till fååriga kommittéer. Forskning tyder också på att kvaliteten på kommittéerna har avtagit. Men, konkluderar Lundberg, generellt vet vi ganska lite om hur kommittéerna fungerar och hur betydelsefulla de är. Remisserna vet vi ännu mindre om, skriver Lundberg. De är knappt studerade alls.

Sammantaget menar Lundberg att kommittéerna och remisserna är lämpliga att studera för att de har stått i centrum av den statliga beslutprocessen under stora delar av 1900-talet, och förblivit viktiga även när andra tillträdespunkter har ökat i betydelse. De är dessutom höggradigt institutionaliserade, med fasta och väl etablerade rutiner.

Vad gäller studiens design och material har Lundberg fokuserat på dokumentstudier, enkäter och intervjuer. Vad gäller dokumenten rör det sig om 33 remisslistor kopplade till olika kommittéer inom nio olika politikområden, där största möjliga spridning utgör urvalskriterium, men där det samtidigt har varit möjligt att följa utvecklingen över tid, från 1960-talet fram till 2009. De 33 remisslistorna omfattar sammanlagt 1 874 aktörer (i genomsnitt 57 per kommitté), varav 728 är civilsamhällsorganisationer, 888 statliga aktörer och 129 företag, 20 är okodade.

Aktörerna har kodats med avseende på om de har 1) varit inbjudna, 2) svarat eller ej på remisserna, 3) svarat utan inbjudan, samt 4) typ av civilsamhällsorganisation. Vad gäller det sistnämnda laborerar Lundberg med två egenskapsdimensioner, en som tar fasta på konflikt och samförstånd och en som tar fasta på medlemsnytta och allmännytta. Lundberg korstabulerar dessa båda dimensioner och skapar en fältmatris, med fyra olika typer av organisationer: intresseorganisationer, kritiska organisationer, gemenskapsbaserade organisationer och serviceorienterade organisationer. Lundberg har använt organisationernas hemsidor och olika dokument för att koda dem enligt detta schema.

För att komma åt vilka faktorer som är av betydelse för organisationernas inflytande har Lundberg använt en enkät, som han skickat till 302 organisationer som fanns bland tio av de 33 remisslistorna mellan åren 2003 och 2009. Enkäten innehåller 34 frågor, som handlar om organisationernas beskaffenhet, deras strategier för att få inflytande och deras uppfattning om remissväsendet. Svarsfrekvensen är 75 procent.

Slutligen har Lundberg också intervjuat ett antal företrädare för olika civilsamhällsorganisationer för att få en fördjupad förståelse för deras uppfattning om de båda tillträdespunkterna och hur de har utvecklats över tid, och även dess betydelse i förhållande till andra tillträdespunkter. Det rör sig om 18 intervjuer från 15 olika organisationer, som plockats från de 302 organisationer som fanns med i enkätundersökningen. De är kritiska fall. Lundberg har valt organisationer som har stor erfarenhet av att delta i kommittéerna. För att kvalificera sig för intervjuerna skulle de ha deltagit i minst sex kommittéer mellan åren 2006 till 2011.

Så till sist en sammanfattning av studiens resultat. Angående studiens första fråga, som handlar om organisationernas tillträde över tid, lyfter Lundberg, i sin första och tredje artikel, fram tre saker: 1) Antalet inbjudna aktörer till remisserna har ökat, och det gäller alla tre typer av aktörer: myndigheter, civilsamhällsorganisationer och företag. 2) I relativa termer har organisationernas deltagande sjunkit medan myndigheterna och företagen har stärkt sina positioner. Organisationerna är dock fortfarande betydligt mer framträdande än företagen i remissväsendet: 25 mot 6 procent för faktiskt svarande. 3) Sett till typer av civilsamhällsorganisationer har deltagandet breddats. Det är alltså fler typer av organisationer som finns med i remisserna, och det är främst serviceorienterade organisationer som har varit på frammarsch. Samtidigt har de mer konfliktorienterade organisationernas position försvagats en del.

När det gäller fråga två, som handlar om faktorer som påverkar organisationernas grad av tillträde, visar Lundberg i artikel 3 att det framförallt är en egenskap hos organisationerna som spelar roll, nämligen om man är en "insider" eller "outsider". En "insider" är en organisation som har omfattande informella utbyten med staten. Och Lundberg visar, att om man är en "insider" så har man också större tillträde till de formella tillträdespunkterna. Däremot finns det inget nämnvärt samband mellan tillträde och olika typer av resurser (medlemsantal, arbetsgivare/

arbetstagare, finansiella resurser), vilket annars ofta hävdas i litteraturen.

När det gäller fråga 3, som handlar om betydelsen av de båda formella tillträdespunkterna, visar Lundberg i artikel 1, 3 och 4 att de båda arenorna har minskat i betydelse. När det gäller kommittéerna visar sig detta i färre flerpersontutredningar (vilket betyder att organisationerna inte kan delta direkt i utredningsarbetet), kortare utredningstider och mer styrning från regeringens sida, bland annat genom mer detaljerade direktiv. Det visar sig också genom ett antal negativa uttalanden från intervjupersonerna, ibland via ganska starka formuleringar, som att kommittéerna mest handlar om "window dressing" och "democratic charades". Remissernas minskade betydelse visas genom att en ökad andel av organisationerna inte svarar på remisserna. Över 40 procent valde att inte svara under perioden 2000–2009. Det är en ökning med 33 procentenheter jämfört med den tidigaste undersökningsperioden, 1964–1979.

Lundberg visar slutligen, via alla fyra artiklar – och i huvudsak via frågan om vilka faktorer som påverkar organisationernas inflytande – att det korporativa perspektivets förklaringsvärde minskar över tid medan pluralismens förklaringsvärde ökar, eftersom fler typer av organisationer kommer till tals och att organisatoriska resurser spelar liten roll för tillträdet. Men den betydelse som "insider"-egenskapen har för inflytandet talar samtidigt mot pluralismen, och i stället menar Lundberg att denna egenskap pekar mot nätverks- och resursberoendeperspektivens ökade betydelse.

Sammantaget drar Lundberg fyra slutsatser utifrån sina studier:

1. Över tid har de båda tillträdespunkterna blivit mer pluralistiska, samtidigt som det har skett en viss förskjutning från input (genom att intresseorganisationernas position har försvagats) mot output (genom att serviceorganisationernas position har stärkts).

2. Organisatoriska resurser spelar inte så stor roll för inflytandet, utan det är istället egenskapen som "insider" som gör att organisationerna får tillträde. Att organisatoriska resurser inte spelar så stor roll är ett resultat som går emot mycket av forskningen kring relationen mellan staten och organisationerna.

3. Remissväsendets betydelse som arena för organisationerna att påverka det statliga beslutsfattandet har minskat. Lundberg formulerar sig här ibland ganska starkt. Han skriver i sin tredje artikel (s. 50, art. 3) att hans undersökning "utmanar bilden" av att remissväsendet är den viktigaste arenan för organisationernas påverkan på det statliga beslutsfattandet. Och att organisationerna alltmer tycks negligera remissväsendet (s. 49, art. 4). Han säger också att statens intresse för konfliktorienterade organisationer tycks ha minskat (s. 50, art 3).

4. Nätverks- och resursberoendeperspektiven har fått ökat förklaringsvärde främst på bekostnad av det korporativa perspektivet, vilket pekar på betydelsen av att studera relationen mellan stat och civilsamhälle utifrån andra perspektiv än det korporativa som länge har dominerat forskningen.

DISKUSSION OCH KRITISKA SYNPKUNTER

Lundbergs studie är mycket välkommen. Det är märkligt att dessa båda klenoder inom det svenska offentliga beslutsfattandet – kommittéväsendet och remissväsendet – är så lite utforskade. Det gäller särskilt remissväsendet. Vi vet nästan ingenting om denna institutions utveckling, dess omfattning eller betydelse, och då inte bara i relation till civilsamhällets organisationer utan generellt. Svensk governanceforskning har nästan enbart studerat nyare former för utbyten och inflytande, och dragit stora slutsatser på basis av detta, och

hävdat att de äldre tillträdesarenorna har tappat i betydelse – utan att ha studerat dem.

Vad gäller forskningsproblemet inleder Lundberg brett och målar upp en grundläggande fråga om civilsamhällesorganisationernas inflytande i den statliga beslutsprocessen mer generellt, där han säger att inflytandet i dag tar sig flera olika uttryck och att tillträdespunkterna har blivit flera än tidigare. Detta är en högst relevant, och kompetent tecknad, fråga. Men från denna fråga tar Lundberg ganska raskt klivet över till remissväsendet och kommittéerna. Och som läsare blir man inte riktigt klar över varför Lundberg enbart ska studera dessa tillträdespunkter, om nu organisationernas inflytande även tar sig många andra uttryck. Man kan här ana en glidning i forskningsproblemet, där Lundberg vill problematisera organisationernas inflytande både i de två studerade tillträdespunkterna och mer generellt.

En annan fråga som är kopplad till forskningsproblemet gäller *vems* agerande Lundberg vill att vi ska få ökad förståelse för. Lundberg skriver i inledningen att han genom sin definition av begreppet "tillträde" (access) – som alltså är att staten aktivt väljer ut vilka den vill ha med i beslutsprocessen – vill fästa uppmärksamhet på regeringens roll i utformandet av organisationernas deltagande i beslutsprocessen (s. 18). Och när Lundberg presenterar sina teoretiska perspektiv skriver han att de är valda på grund av att de fokuserar på regeringens roll i utformandet av organisationernas tillträde till policyprocessen (s. 23). Lundberg lyfter alltså tydligt fram statens och regeringens agerande och roll. Samtidigt är staten som aktör ganska frånvarande i Lundbergs studie. Den fokuserar i stället organisationerna strategier och ageranden. Också här kan man ana en glidning, där Lundberg vill säga något om både statens agerande och om organisationernas agerande.

Lundbergs lite ambivalenta hållning i inledningen märks också i hans syfte, som alltså formuleras som att "öka den empiriska och teoretiska förståelsen för

civilsamhällesorganisationernas tillträde till den svenska statliga beslutsprocessen" (s. 19, min översättning). Här kan man fråga sig i vilken utsträckning Lundberg kan svara på denna fråga på basis av sin undersökning. Studien handlar ju endast om två tillträdespunkter, inte om organisationernas tillträde generellt. Möjligen borde syftet därför också ha formulerats kring dessa båda tillträdespunkter.

Man kan också ställa frågan om Lundbergs första frågeställning inte är lite väl snäv. Han frågar där hur tillträdet för olika typer av civilsamhällesorganisationer har förändrats över tid. Men i artiklarna diskuterar han betydligt fler, och minst lika intressanta, frågor, t.ex. hur många organisationer som fått tillträde över tid, hur många som har avstått från att svara, och vilket relativt utrymme civilsamhällesorganisationerna har haft över tid i relation till andra remissinstanser. Dessa aspekter kunde ha avspeglas i Lundbergs första frågeställning.

Om den första frågeställningen är lite väl snäv, så är den andra lite väl bred. Lundberg frågar här efter vilka faktorer som påverkar organisationernas grad av tillträde. Men i inledningen gör Lundberg klart att hans intresse rikas mot en viss typ av faktorer, nämligen organisatoriska resurser (dit man även kan räkna insider/outsider-faktorn). Detta fokus kunde möjligen ha avspeglats i frågeställningen.

Ytterligare en fråga gäller kopplingen mellan den andra frågeställningen – om vilka faktorer som spelar roll för inflytandet – och den fjärde frågeställningen – om hur man med hjälp av olika teorier kan öka förståelsen för organisationernas inflytande. Båda dessa frågor är av förklarande karaktär. De hör också tydligt samman, eftersom det organisationsresursperspektiv som ligger till grund för den andra frågan samtidigt utgör grunden för två av de fem perspektiv som Lundberg utgår från: policy network theory och resource exchange theory. Här finns en överlappning i frågorna. Man kan mot bakgrund av denna

Tabell 2. Access through different theoretical lenses. Three dimensions added by Sundström.

	CLASSIC PLURALISM	NEO- PLURALISM	NEO- CORPORATISM	POLICY OPPORTUNITY STRUCTURES	POLICY NET- WORK THEORY	RESOURCE EXCHANGE THEORY
General view on access	Open	Restricted	Restricted and based on exchange	Restricted	Restricted and based on exchange	Open and based on exchange
Factors influencing access	None	Organizational resources, especially members and knowledge	Member resources and public status	Institutional structures	Formal and informal governmental linkages	Organizational resources, especially knowledge
Why these factors are important	None	To maximize vote/support. Need for knowledge	Societal stability	Not clearly defined	Governments' need for policy knowledge and legitimate representatives	Governments' need for policy knowledge
Privileged organizations	None	Organizations with armies of members and plenty of financial resources	Labor and business organizations and organizations with public status	Organizations accepted as legitimate	Organizations with close ties to the government	Organizations with resources demanded by the government
The role of the state	Passive	Active	Active	Passive	Active	Active
Organization of the policy process	Decentralized	Centralized	Centralized	Both	Decentralized	Both
Phase for influence	Input	Input	Input	Both	Mainly output	Both

överlappning fråga om de olika perspektiven verkligen ges samma chans när deras förklaringsvärden ska bedömas.

De teoretiska perspektiv Lundberg tar upp framstår alla som relevanta för hans undersökning, och hans genomgång av dem är kompetent. Ätminstone två frågor aktualiseras när olika teoretiska perspektiv inledningsvis presenteras på det sätt som Lundberg gör. Den första handlar om det relativa utrymme olika teorierna får, den andra vilka gemensamma frågor eller aspekter som tas upp under de olika perspektiven. Angående den första frågan ägnar Lundberg betydligt större utrymme åt aktörsorienterade perspektiv än strukturorienterade. Lundberg ger exempelvis policy network theory och resource exchange theory varsitt avsnitt, trots att de ligger ganska

nära varandra (den förra kan, menar jag, ses som en underkategori till den senare), medan strukturella aspekter får trängas under avsnittet om policy opportunity structures. Med tanke på att Lundberg i sin inledning lyfter fram de både tillträdespunkternas historiska förankring och deras betydelse för den svenska förvaltningstraditionen kunde man ha tänkt sig en mer finfördelad uppdelning av olika strukturella perspektiv. Inte minst skulle olika idéer inom den historisk-institutionella skolan kunna ha berikat studien. Det är heller inte riktigt klart i vilken utsträckning mer sociologiskt-institutionellt inriktade aspekter omfattas av det perspektiv som kallas policy opportunity structures.

Angående den andra frågan, om vilka gemensamma aspekter som tas upp under

de olika perspektiven, summerar Lundberg i tabell 1 (s. 34) perspektiven i ett antal dimensioner. Det är relevanta dimensioner, som svarar mot Lundbergs frågeställningar, dels om typer av organisationer, dels om faktorer som påverkar inflytandet. Samtidigt finns Lundbergs tredje fråga, om tillträdespunkternas betydelse, inte med som en dimension i tabellen. I den summerande tabellen blir också den glidning som kan spåras inledningsvis, om vems agerande studien fokuserar, tydlig. I inledningen lyfter, som sagt, Lundberg fram statens och regeringens roll och agerande. Men i den summerande tabellen är staten nedtonad. Här skulle Lundberg kunna ha använt sig av flera dimensioner som fokuserar staten som aktör, t.ex. statens roll (passiv/aktiv), sättet som staten har valt att organisera utbytet på (centraliserat/decentraliserat) och vilken fas av beslutsprocessen de olika perspektiven fokuserar på. Detta är aspekter som Lundberg flera gånger återkommer till i de fyra artiklarna. De skulle ha kunna ge Lundberg ökade möjligheter att resonera mer precist och mer nyanserat kring de olika perspektivens förklaringsvärde. I tabell 2 ovan ges förslag på hur dessa dimensioner skulle kunna ha utformats (de tre sista i tabellen).

I sin design av studien motiverar Lundberg överlag sina val väl, och han visar på stor medvetenhet kring de svagheter och fallor som finns med det material han valt att arbeta med och sättet som han kodat materialet på. Möjligen kunde Lundberg ha ägnat något mer utrymme åt att diskutera frågan om remissernas och kommittéernas betydelse ("significance") – vad menas med betydelse och hur mäter man betydelse? En central fråga i det sammanhanget gäller den kategori av aktörer som Lundberg har vänt sig till med sina enkäter och intervjuer. Lundberg har valt att rikta sig till representanter för civilsamhällesorganisationerna. Men om man, som Lundberg, intresserar sig för kommittéernas och remissernas betydelse framstår politiker och tjänstemän inom departementen som minst lika intressanta studieobjekt. Om detta

kunde Lundberg ha resonerat en del, särskilt som han själv tillstår att organisationer med insiderstatus kan ha svårt att förhålla sig objektiva till frågan om betydelse (s. 53)

Vad gäller sina resultat framstår Lundbergs tolkningar och resultatbeskrivningar överlag som trovärdiga. Det finns dock en slutsats som är värd att kommentera. En av Lundbergs huvudslutsatser är att remissväsendets betydelse som arena för organisationerna att påverka det statliga beslutsfattandet har minskat. Lundberg formulerar sig här, som sagt, ganska starkt, där han menar att hans undersökning utmanar bilden av att remissväsendet är den viktigaste arenan för organisationernas påverkan på det statliga beslutsfattandet, att organisationerna alltmer tycks negligera remissväsendet och att statens intresse för konfliktorienterade organisationer tycks ha minskat. Men tittar man närmare på den *statistik* som Lundberg lutar sig mot finns det anledning att reflektera över dessa slutsatser. Studien visar t.ex. att *andelen* svar från civilsamhällesorganisationerna i relation till övriga remissinstanser har minskat med 12,5 procent över tid, vilket Lundberg tolkar som att andelen "minskat betydligt" (s. 43, art. 3). Men samtidigt visar Lundbergs studie att *antalet* remissvar från civilsamhällesorganisationerna ökat med 22 procent över tid, vilket Lundberg tolkar som att antalet "ökat något" (s. 43, art. 3). Studien visar också att antalet tillfrågade konfliktorienterade organisationer över tid har ökat från 102 stycken under perioden 1980–1989 till 223 stycken under perioden 2000–2009.

Statistiken pekar således inte alldeles tydligt åt de ganska långtgående slutsatser Lundberg drar om de både tillträdespunkternas minskade betydelse. Lundbergs *intervjuer* ger däremot ett betydligt starkare stöd åt hans slutsatser. Denna skillnad i resultat som de olika materialen uppvisar är intressant, och hade varit värd en metodologisk reflektion.

Sammantaget är Lundbergs undersökning högggradigt motiverad. Det viktigaste teoretiska resultatet är att organisatoriska resurser

inte spelar så stor roll för organisationernas tillträde till det statliga beslutsfattandet som litteraturen ofta gör gällande. Att vara en insider tycks vara viktigare. Lundbergs främsta bidrag är dock empiriskt. Det är ett omfattande arbete, där Lundberg visar prov på metodologiska färdigheter, i både kvantitativa och kvalitativa avseende. Studierna är överlag noggrant genomförda och kompetent redovisade. Såväl kappan som de olika artiklarna är välskrivna och transparenta. Texten är lättläst, och det är lätt att följa med i Lundbergs redovisningar, resonemang och slutsatser. Det är en läsvärd avhandling.

Göran Sundström är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
E-post: goran.sundstrom@statsvet.su.se

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.org